

KULTURNI

Listi

OKTOBRA

ISSN 1581-8373

9 770158 183733

LETO XXII
PRILOGA
OKTOBER 2017

TJAŠA SROTIČ

NEKJE MED MANO IN TABO IN KOZARCEM

Na površini pijače se zrcališ.
Gledaš me.
Naravnost preko duše,
da moram pogledati stran.
Pogled je preveč močen.
Čutim ga tudi čez zaprte veke.
Zašepetam ti: »Zakaj ne odideš?«
Ali obžaluješ?
Saj si srečna z njim?«

Ti pa samo gledaš.
Brez besed.
Me ignoriraš.
Ne odgovoriš.

Razbila bi kozarec
na črepinje mojega srca.
A ne morem....
To bi ranilo tvoje oči,
ki se zasolžijo ob tej misli.
Ne joči.
Veš, da te želim v življenju.
Veš, da te on želi...
Jaz pa vem,
da boš ti želela njega.
Biti normalna.

Znebim se tvoje podobe
s pekočo bolečino v grlu.
odmev kozarca ob mizi
prekine neskončno tišino.
Prazno sobo,
ki napaja jo tvoj spomin.

Prazen kozarec brez tvoje duše.
Ne vem, kateri.
Morda peti, šesti...
Ker pogrešam tvojo prisotnost.
In vedno, ko si spet tu,
izpijem,
da te poskušam izbrisati.

Ko bi le pijača žgala bolj
kot tvoj glas
kot praznina v mojem telesu.

ONA

Sanjala sem jo.
njeno življenje je bilo z mojimi očmi.
Odprla je usta.
A krik ni prišel iz njenega grla.
Le oči so izžarevale
utesnjenost, ki je besede ne opišejo.

Podala mi je roko,
ki je nisem mogla doseči,
ker je bila tako daleč.
Hrepenela sem po njej,
po njej na drugi strani mojih sanj,
z mislijo, da se je nikoli ne dotaknem.

Oči je svoje krvavordeče
priklenila na moje.
Želela sem jo rešiti,
a kaj, ko ona ni hotela.
Obrnila sem se od nje,
končno slišala krik, ki para srce.

Zbudila sem se.
V znoju in solzah.
Njen krik jše vedno parajoč skozi lobanjo
njene oči še vedno za mojimi vekami.
le nekaj je manjkalo.
Nekaj tako majhnega,
a tako pomembnega.
Ona.

MOJE PESMI

Jaz svojih pesmi nikoli ne berem.
Ko poskusim, mi že po prvem verzu usta zamrejo
v tihem mrmranju pozabljenih rim.
Srčni utrip se povzpne med oblake
v suhih ustih pojavi se kepa negotovosti.

Le če dvignem roke in zaprem oči
nenadoma iz grla se izvije glas,
ki ne prihaja iz mene –
ampak iz nekega drugega sveta
drugačnih razsežnosti.
Sveta, sestavljenega iz mojih besed.
Za temnimi vekami vidim slike
z rokami slikam njih melodijo
zvok je le dopolnilno sredstvo
s katerim jih prikažem ljudem na tem svetu.

Jaz svojih pesmi nikoli ne berem.
Zato ker moje pesmi berejo mene.

Vsebina

Revija za kulturna
in druga vprašanja
občine Šoštanj in širše.

2 Poezija

5 Odgovor na pismo bralke

6 Vila Mayer

8 Knjiga

10 Muzej

13 Knjižnica

14 Podoba kulture

Izdaja

Zavod za Kulturo Šoštanj
Trg Svobode 12, 3325 Šoštanj
zanj Kajetan Čop, direktor
Izdajanje Lista finančno omogoča
Občina Šoštanj, zanjo Darko Menih,
župan.

Odgovorni urednik

Peter Rezman

Kritične pripombe na vsebino ali
obliko Lista bodo dosegle svoj na-
men le, če jih boste posredovali s
kratkim sporočilom na e-naslov list.urednik@gmail.com

Vodenje redakcije (kulture)

Peter Rezman

Jezikovni pregled

Anja Švener

Oblikovanje, prelom strani

Media Center, Marko Gorjup s.p.

Tisk

Grafika Gracer d.o.o.

Naklada

700 izvodov.

Vse sodelavce prosimo, da prispevke
za LIST št. 14/2017, pošljete
najkasneje do 13. novembra 2017 na
elektronski naslov:

list.revija@gmail.com

Avtor foto naslovnice: Tomo Čonkaš

Spoštovana gospa Marinka Pirečnik,

z veseljem vam bom pojasnil nekaj dejstev, ki ste jih napačno navedli v vašem pismu. Predvidevam, da je to posledica nepoznavanja kulture v Šoštanju, oziroma dela Zavoda za kulturo Šoštanj.

Muzej usnjarstva na Slovenskem je nastal s pomočjo denarja iz Evrope in denarja Občine Šoštanj. Kot ideja pa je nastal v Iniciativnem odboru za muzej usnjarstva. Ko sem postal direktor, smo namreč prevzeli vodenje Iniciativnega odbora. Ideja o Muzeju usnjarstva Slovenije je bila moja ideja. Pred tem se je govorilo o Muzeju usnjarstva Šoštanj. Sam osebno sem vzpostavil kontakt z Tehniškim muzejem Slovenije. Na dveh razpisih Ministrstva za kulturo smo pridobili sredstva za to, da smo začeli pripravljati vsebinsko podlago za muzej. Med drugim je Zavod za kulturo izdal tudi knjigo Mirana Aplinca Vošnjaki.

Potem je občina pridobila evropska sredstva in zgradila prvo fazo muzeja...

Izmed ljudi, ki so sodelovali pri odločanju o tem pod koga bo spadal muzej usnjarstva, sem bil edini, ki je zagovarjal, da naj ostane pod

okriljem Zavoda za kulturo Šoštanj... Edini!! Vsi ostali so bili ali za Velenje ali pa tiho! Je pa potrebno priznati, da je bila izbira Muzeja Velenje v tistem trenutku bolj razumna v smislu, da je prinašala manj težav pri začetnem delovanju muzeja. Ne glede na to, da spada Muzej usnjarstva pod Muzej Velenje, se je potrebno zavedati, da je šoštanjski in slovenski!

Glede kulture, kulturne dediščine in kulturne dejavnosti je v Šoštanju poskrbljeno v skladu z vsemi zakoni, predpisi in potrebami okolja.

Tudi glede kulturne dediščine vidim, da ne poznate čemu in zakaj služi Zavod za kulturo Šoštanj. Namreč to kar vi zahtevate je podobno kot, da bi zahtevali, da Cankarjev dom skrbi za nacionalno kulturno dediščino!? Za kulturno dediščino lokalnega značaja skrbi Občina Šoštanj. Tako z upoštevanjem zakonodaje na tem področju, z občinskimi akti in z izbiranjem izvajalcev pri vzdrževanju le-te. Za kulturno dediščino nacionalnega pomena skrbi država. Pri posegih v zaščitene objekte, mora občina vedno pridobiti soglasje Zavoda za varovanje kulturne dediščine Celje.

Občina Šoštanj je kar se tiče kulturnega dogajanja zelo bogata. Poleg Zavoda za kulturo so tukaj še

Muzej usnjarstva na Slovenskem, Vila Mayer, OŠ KDK Šoštanj, Vrtec Šoštanj in še 17 društev s svojimi sekcijami.

Za konec še par besed. Že vrsto let se srečujem s podobnimi mnenji kot je vaše. Ampak, ker so bile to do sedaj samo govornice na ulici, se nisem oglasil. Večinoma so bile te govornice posledica nevednosti in nepoznavanja kulturnega dogajanja v občini. Zato sem vam hvaležen, da ste napisali to pismo. Da lahko končno pojasnim, da smo kulturniki v Šoštanju zelo aktivni. Ter, da Občina Šoštanj izdatno finančno podpira kulturo in kulturno dediščino.

Lep pozdrav.

*Direktor Zavoda za kulturo Šoštanj,
Kajetan Čop.*

Opravičilo odgovornega urednika

Cenjenim bralkam in bralcem Lista, predvsem pa Bojani Planina se opravičujem za napačni zapis njenega priimka v septembrski kulturni prilogi Lista in sicer v prispevku Zorni koti kamer.

Uporabil bom kar Bojanino pojasnilo in sicer je bil na delu »sinapsin« ali »sinapsni« škrat.

Spomnimo še enkrat, da so šoštanjske filmske večere zelo popestrile meščanke v oblačilih iz minulih let. Drugi večer so bile Tatjana Napotnik, Zvonka Sevšek in Bojana Planina modne ikone iz petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja, Romana Sevčnikar pa že supermoderna iz osemdesetih.

Peter Rezman

»MAL POLOŽI DAR GALERIJ NA OLTAR«

Razstava izbora kipov in slik zbirke Napotnikove galerije v Mestni galeriji Šoštanj

V četrtek, 12. oktobra, smo v Mestni galeriji Šoštanj odprli občasno razstavo izbora kiparskih in slikarskih del umetniške zbirke Napotnikove galerije z naslovom »Mal položi dar galeriji na oltar«.

Napotnikovo galerijo in razstavo v šoštanjski galeriji je predstavila kustodinja Muzeja Velenje Barbara Drev. Zbrane je nagovoril direktor občinske uprave Drago Koren, razstavo pa odprla direktorica Muzeja Velenje Mojca Ževart. Kulturni program je sooblikovala skupina citrark pod mentorstvom prof. Petra Napreta Glasbene šole Fran Korun Koželjski Velenje, oddelek Šoštanj. Napotnikova galerija Osnovne šole Bibe Roecka Šoštanj, nekoč imenovane tudi II. Osnovna šola Šoštanj, je bila

k oblikovanju bogate likovne zbirke, katere del predstavljamo v Mestni galeriji Šoštanj. Razstava postavlja v ospredje kiparske plastike. Nekateri eksponati so na ogled prvič po prvotni postavitvi v šolskih galerijskih prostorih. Na ogled so dela Viktorja Kojca, Gabrijela Kolbiča, Tineta Kosa, Ivana Sajevice, Vladimirja Štovička in Ivana Zajca. Kiparskim plastikam se pridružujejo slikarska in grafična dela.

»Mal položi dar galeriji na oltar« je zdaj naslov razstave, novembra leta 1968 pa je bil to naslov prispevka o Napotnikovi galeriji v Tedenski tribuni.

V prispevku pritegne zgodba o podarjenem kipu: »Na častnem prostoru je postavljen kip Tineta Kosa z naslovom Mati daje otroku kruh.

težko je popisati, s kakšnim veseljem je Viktor Kojc, vodja Napotnikove galerije, vpisal darilo v seznam stalne galerijske zbirke.«

Kip »Mati daje otroku kruh« danes stoji v Spominskem parku pred Osnovno šolo Karla Destovnika Kajuha Šoštanj.

Izbiri del iz zbirke, katere lastnica je Osnovna šola Karla Destovnika Kajuha Šoštanj, so danes na ogled v šoštanjski Vili Mayer, v osnovni šoli in na njeni zelenici, v upravnih prostorih Občine Šoštanj, v šoštanjski knjižnici ter na šoštanjskem Trgu bratov Mravljakov. Zbirka je nastala s podporo številnih umetnikov, ki so svoja dela podarili, s podporo podjetij in organizacij ter z odkupi. Danes jo sestavljajo dela šestdesetih avtorjev, ki so pomembno

Ivan Zajec, *Maldost*, bron. Foto: Uroš Acman

Vladimir Štoviček, *Božidar Jakac*, mavec. Foto: Uroš Acman

ustanovljena novembra leta 1963 na pobudo likovnega pedagoga Viktorja Kojca kot poklon rojaku, akademskemu kiparju Ivanu Napotniku. Bila je prva galerija v Šaleški dolini in poleg Gorjupove galerije v Kostanjevici na Krki ena od dveh šolskih galerij v Sloveniji. Napotnikova galerija je sooblikovala kulturno dogajanje v lokalnem in širšem prostoru ter igrala pomembno vlogo pri likovnem izobraževanju otrok in odraslih. Pestro galerijsko dogajanje je pripomoglo

Kiparska kompozicija je bila razstavljena na retrospektivni razstavi Tineta Kosa v Ljubljani. Šoštanjčanom je bil kip tako všeč, da so se v ljubljanski galeriji zanimali za njegovo ceno. Vendar je bila cena previsoka, da bi ga lahko kupili. Kmalu po zaključku razstave jim je kipar Kos sporočil, da kip poklanja šoštanjski galeriji. Šoštanjčani so bili namreč edini, ki so se (sploh) zanimali za nakup kakega kipa (na retrospektivni) razstavi. Težko je popisati, kako so bili darila veseli,

zaznamovali jugoslovansko umetnost 20. stoletja. Napotnikova zbirka šteje 107 umetniških del, od tega 53 slikarskih in risarskih del ter mešanih tehnik, 37 grafičnih listov in 17 kiparskih plastik. Razstava »Mal položi dar galeriji na oltar« je prvi v vrsti dogodkov, ki jih bomo pripravili v sklopu »Napotnikovega leta 2018«, s katerim bomo zaznamovali 130. obletnico rojstva kiparja Ivana Napotnika.

Avtor prispevka: Barbara Drev

O PORTRETU PESNIKA KAJUHA S PTICO NA GLAVI

V novozgrajen Kajuhovalni spominski objekt na Žlebniški domačiji v Šentvidu nad Zavodnjami je bil ob slovesnem odprtju objekta septembra 2017 postavljen nov Kajuhovalni kip. Z njim se Občina Šoštanj poklanja svojemu pesniku ob 95. obletnici rojstva.

Čeprav sta bila doslej ustvarjena dva Kajuhovalna portreta, katerih odlitka bi lahko postavili v spominski objekt, je bila sprejeta odločitev, da se zasnuje nov kip, sodobnejši od obstoječih tradicionalističnih upodobitev, ki sta nastali pred pol stoletja. Izhodišče novega kipa je stilizirana figura: kip ni usmerjen k poustvaritvi pesnikove

fizične podobe, ampak predvsem vabi opazovalca h kontemplaciji o pesniku in njegovem odnosu do sveta in časa, v katerem je živel – kip prehaja od forme k sporočilu.

Gre za stilizirano glavo z zaprtimi očmi in nasmehom, partizansko kapo z zvezdo, z brki in valovitimi lasmi ter ptico na glavi.

Valoviti lasje in brki so značilnost dejanske Kajuhovalne podobe. Kapa je stilizirana v obliki Triglava, kar kaže na pesnikovo odločitev za slovenstvo in partizanstvo. Z zaprtimi očmi se pesnik obrača vase, v svoj notranji svet, iz katerega je nastajala njegova poezija, na močno notranje prepričanje o pravilnosti svoje odločitve, za katero je dal tudi življenje. Usta so nasmejana, kar kaže na njegov pozitiven odnos do življenja, na upanje in zanos, ki ju je širil.

Ključni element pa je ptica na glavi, ki ima večplastno sporočilo:

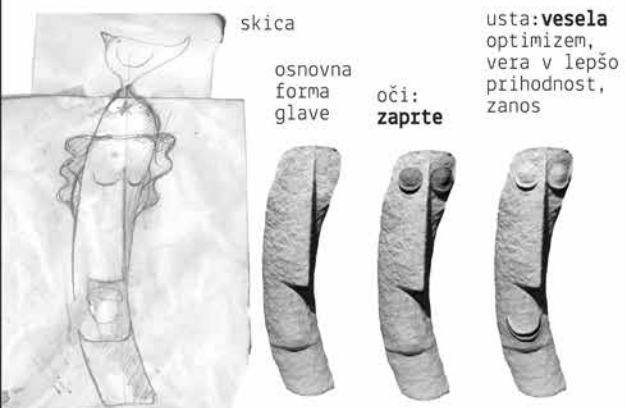
– Ptice so že od nekdaj atribut pesnikov, saj je veljalo, da prinašajo misli z neba na ta svet (latinsko izročilo).

– Ptica je simbol miru – mir je bil tudi temeljna želja pesnika; to je misel, ki jo sanja pesnik za zaprtimi očmi.

– S ptico je povezan pesnikov vzdevek Kajuh (kanja). Po nekaterih virih naj bi se pri Destovnikih v Skornem pri Šoštanju, od koder je izviral Kajuhovalni ded, po domače reklo pri Kajuhu.

– Ptica, ki lahko vsak trenutek odleti, kaže na minljivost trenutka in človeškega življenja, hkrati pa je simbol pesnikovega duha, ki še vedno ostaja prisoten.

Ptica nadgradi kip, da se portret vertikalno ne konča na kapi z zvezdo (ki je za marsikoga sporen simbol), ampak izzveni v ptici, ki je izrazito pozitiven, naraven in veder element. Ptičja krila so enake polkrožne oblike kot pesnikove oči in usta – oba sta povezana. Ptica je surrealistična, domišljijski element kipa – in domišljija je izvor poezije.

skica

osnovna
forma
glaveoči:
zapriteusta: **vesela**
optimizem,
vera v lepšo
prihodnost,
zanosKajuhovalna
podoba:
brkiKajuhovalna
podoba:
**valoviti
lasje**zavezanost partizanstvu
in slovenstvu:
titovka v obliki Triglavardeča
zvezda**ptica:**
znamenje miru –
mislil, o kateri
premišlja pesnik**ptica:**
atribut pesnikov –
prinaša misli z neba
na ta svet
(latinsko izročilo)**ptica:**
Kajuh – ime za ptico**ptica:**
lahko v hipu odleti –
predstavlja minljivost
trenutka in človeškega
življenja, hkrati pa je
simbol pesnikovega duha,
ki ostaja**material:**
bron
zelena
patina –
vtis
starosti

Avtor kipa: Rok Poles, patiniran odlitek v bron; Livarna umetnin Kamšek Roman, s. p., tonalitni podstavek z gravuro Kajuhovalnega podpisa: Mineral, d.o.o.

DRUŽMIRJE PO DRUŽMIRJU

Družmirje.0 je v letu 2017 izdana zbirka desetih pesmi odbranih iz leta 1998 izdane pesniške zbirke Družmirje, pesnika in pisatelja Petra Rezmána. Na avtorjevo pobudo jih je zbrala in ilustrirala slikarka Jasmina Grudnik. Zbirka je izšla pri Zavodu za umetnost in kulturo PR, v nakladi 300 izvodov in je že med bralci. Nabaviti jo je mogoče v internetni prodaji.

V njej bo poznavalec Rezmanove poezije prepoznal že objavljene pesmi in v njej bo nejeverni okuševalec ilustracij absolventke magistrskega študija slikarstva Jasmine Grudnik prepoznal njen močan in hkrati otroški, senzibilen in hkrati grotesken likovni izraz. To bi bilo na kratko o pesniški zbirki vse. Če ne bi bilo zgodbe in zgodba je vedno zraven kadar govorimo o pisanju in sploh kadar govorimo o pisanju Petra Rezmána.

Ampak, pazite! Zgodba se začne že veliko pred nastankom pesniške zbirke Družmirje. In seveda še veliko, veliko pred nastankom zbirke Družmirje.0. Mogoče se zgodba začne, ko se je začel graditi prvi blok šoštanjske elektrarne, napravil prvi izkop velenjskega rudnika in so po družmirskih njivah sejali kmetje in se je po črni cesti proti Velenju podila otročad. In, če se je zgodba začela že takrat, se je nadaljevala s širjenjem izkopnega območja velenjskega rudnika, gradnjo elektrarniških blokov in potopom vasi Družmirje. Nekje tu vmes je prostor in spremembe v njem doživljal pesnik, ponotranjal usodo malih ljudi in velike vasi in vse te slike, sličice in mestoma tudi krokije uporabil v pesniški zbirki Družmirje, izdani leta 1998. V njej je zbranih devetinštirideset »družmirskih liričnih razglednic«. Pesmi so mestoma subjektivizirane, v večji meri pa izraz neminljivega spomina širše družbene zavesti in hkrati tudi krivde zaradi izgubljene vasi in degeneriranosti, ne samo prostora, ampak tudi življenj. A kot je neminljiv spomin na nek pretekli čas, ki je grobo in zavedno spremenil okolje in čas, je v novi zbirki (in življenju) ta čas samo posodobljen, aktualiziran in še vedno enak.

Mogoče je zato Peter Rezman videl izziv v objavi pesmi, ki so tudi ilustrirane na poseben, drugačen način. Zato je za

upodobitev svojih pesmi/spominov izbral Jasmino Grudnik.

»Kot bi nekdo upodobil moje spomine. Obudili so megličaste podobe obzorja, ki sem jih vpiljal na svoji poti v osnovno šolo, peš iz Gaberk v Šoštanj. Zdaj je tam kilometer široko jezero. Poti, ki je bila speljana po široki zlivni dolini potoka Velunja proti staremu mestu pod Pustim gradom(...) Doumel sem, kaj me je potegnilo. Jasmina je risala moje najzgodnejše spomine, oziroma njihovo kuliso in to so tudi njene podobe, saj sva vsak v svojem otroštvu imela pred očmi isto obzorje s kičasto TEŠ. Ta kulisa je bila rdeča nit pesniške zbirke Družmirje. Zbirko sem ponovno prebiral. Pesmi in Jasminine risbe so se mi zdele enake. Po slabem letu iskanja stika s slikarko sem jo povabil k branju Družmirja. Predlagal sem ji, da odbere deset pesmi ter ob njih naredi podobe, kakršne se ji bo pač zdelo upodobiti. Tako se je rodila ideja za slikanico Družmirje.0.«

Tako je o nastanku zbirke zapisal pesnik sam. Zapisal in ostal živ.

Še več! Zbirki je svoje razmišljanje dodal literarni kritik in pesnik Boris Gombač. Takole piše med drugim.

»Družmirje.0« je knjiga presenetljivih in mehkih prehodov, kjer se besede razlivajo v pogledu in lahko sliko slišimo. Kljub le desetim pesmim je zato potovanje dolgo in vznemirljivo. Od prve, pesnikove vere in molitve »koliko časa je še ostalo« do zadnje »zakopane pod besedami«. Rezman nevsiljivo in ekspresivno združuje svoja metafizijska oziroma metafizična samoizpraševanja in dvome v moč pisane besede z neizprosno šaleško realnostjo, v katero »se vračajo le še mrličiči«. Na drugi strani pa jasno in nepreklicno izjavi, da »za zadnjo mislijo v Vesolju / ne bo ostalo prič«. Zdi se, da prav dvom, duhovno in materialno opustošenje in zavedanje krhkosti bivanja, ki se nanaša tako na ljudi kot na pokrajino in celo na videz tako brezčasen simbol, kot je beseda sama, dajejo verzom in likovnim podobam moč, zaradi katere se lahko široko razpirajo z vso svojo poroznostjo in eksplozivnostjo hkrati v presenetljivo dopolnjujočih se svetovih dveh tako sorodnih in hkrati

unikatnih umetnikov. Gre torej za redke, lahko bi rekli celo rariteten izdelek, ki si zasluži vso pozornost.«

Značilnost poezije je, da s pomočjo bralčeve imaginacije spregovori tam, kjer se beseda neha, v primeru slikanice pa je tovrstni poetični presežek lahko tudi prostor, kamor se naseli likovna podoba. In ta prostor je odlično naselila slikarka Jasmina Grudnik, ki je že v času študija sodelovala v različnih mednarodnih skupinskih projektih. Samostojno je razstavljal doma in na tujem. Rojena je bila leta 1989 v Gaberkah, študirala je na ALUO, kjer končuje magisterij, izpopolnjevala pa se je na FBAUL v Lizboni, na DAMU v Pragi ter na FF in AGRFT v Ljubljani. Deluje tudi kot scenografinja. V produkciji Zvviks-a, Zavoda Za Film In Avdiovizualno Produkcijo je nastal njen prvi kratki animirani film z naslovom »Dom Quixote«. Pri izražanju prepleta področja risbe, scenografije, fotografije, grafike, raziskuje pa odnose časa, človeške minljivosti in samote današnje dobe.

Za konec še beseda o literarni produkciji Petra Rezmána, čeprav je najbrž odveč ali pa ravno zato. Leta 1983 je bil uvrščen v antologijo Slovenske rudarske pesmi. Pesniške zbirke: Pesmi iz premoga (1985), Črno in črno, rdeče in rdeče, zeleno in zeleno (1991), Družmirje (1998), Žvalinjak (otročka slikanica, 2014). Kratka proza: Kiril Lajš ni lastnik krčme Peter Rezman (1985), Skok iz kože (2008; nagrada fabula za najboljšo zbirko kratke proze), Nujni deleži ozimnice (2010; nominirana za nagrado fabula). Romani: Pristanek na kukavičje jajce (2010), Zahod jame (2012; finalist za nagrado kresnik), Tekoči trak (2015; nominiran za nagradi kritiško sito in kresnik), Barbara in Krištof (2016). Dramski teksti so objavljeni v knjigah Beseda te gleda (2009) in Ljubljana – Gospa Sveta (2010).

In seveda Družmirje.0 (2017).

Milojka B. Komprij

Peter Rezman

DRUŽMIRJE.0

Ilustrirala

Jasmina Gudenik

Peter Rezman
DRUŽMIRJE.0

OD HIŠNIH ŠTEVILK DO ULIC IN TRGOV V ŠOŠTANJU (4)

Uvodni povzetek

Prispevek pred vami je zadnji v nizu razmišljanj o hišnih številkah v Šoštanju. Prispevki so bili pravzaprav objavljeni v Šaleških razgledih 15, v zborniku 2016–2017, vendar je prav, da ta vedno aktualna tema najde pot tudi do bralcev Lista in še koga. V zadnjih številkah Lista smo sledili razmišljanju o uvajanju hišnih števil v Šoštanju. V treh do sedaj objavljenih prispevkih so bila predstavljena stara ledinska imena v Šoštanju in bližnji okolici, razvoj katastra (Terezijanski kataster, Jožefinski kataster, Franciscejski kataster), prvotno uvajanje hišnih števil in kasnejše upravne spremembe. V predhodni številki pa je bilo govora o prvem poimenovanju ulic in trgov leta 1930 in razlogih za to. V nadaljevanju so bile predstavljene spremembe, ki so bile uveljavljene v času druge svetovne vojne ter primeri hišnih tablic skozi čas. Po drugi svetovni vojni je prišlo po spremembi državne strukture in družbenega sistema tudi do sprememb na področju poimenovanja ulic. V tokratnem prispevku bomo preizkušali naš zgodovinski spomin o preimenovanju ulic in trgov leta 1953 in spremembah do današnjega časa.

Zakon o imenih naselij in označevanju trgov, ulic in hiš leta 1948

V skladu z zakonom o imenih naselij in označevanju trgov, ulic in hiš leta 1948 je prišlo v naslednjih letih na tem področju do večjih sprememb. Zakon je med drugim določal, da se za imena ulic in trgov lahko uporabijo imena znamenitih oseb, dogodkov, datumov, zemljepisna, zgodovinska imena itn., vendar je nedvoumno določal tudi naslednje: »Ne smejo pa se uporabiti imena oseb in dogodkov, ki niso bili v skladu s trenutno družbeno in narodnostno stvarnostjo. Preimenovanje naj poteka tako, da ne bo okrnjena zgodovinska kontinuiteta, da pa mora dobiti svoj odsev v novih imenih ulic in trgov iz NOB.«

Preimenovanje ulic in trgov leta 1953

Omenjeni zakon je tako postal podlaga za preimenovanje tudi v Šoštanju. Leta 1953 v dopisu Ljudskega odbora mestne občine Šoštanj o »preimenovanju in obeležbi ulic« že najdemo podroben seznam ulic in trgov. V dopisu je podrobno navedeno, da so uvedene spremembe v skladu z zakonom in sklepom MLO Šoštanj z dne, 1. junija 1948, in odlokom OLO Mozirje z dne, 27. januar 1948. Spremenjeni so bili predvsem

nazivi, ki niso ustrezali »novi družbeni stvarnosti«, z novimi imeni, ki so spominjala na NOB, revolucijo ter za osvoboditev zaslužne osebe. Nove napisne table so bile nameščene na vsakem vhodu v ulico, cesto, trg ali naselje. Nove hišne tablice so prejeli tudi hišni lastniki po novem zaporedju hišnih števil. Stare tablice iz Kraljevine Jugoslavije so bile rdeče barve z belim napisom, imele pa so modro – belo obrobo. Nove tablice so ohranjale rdečo barvo z belim napisom in belo obrobo.

Poglejmo kako se je takratna splošna družbena stvarnost odražala skozi poimenovanje ulic in trgov v Šoštanju.

Šoštanjski trgi

Glavni trg - Trg maršala Tita - Trg bratov Mravljakov

Glavni trg je po drugi svetovni vojni postal del splošnega ljudskega premoženja, nato pa je bil leta 1953 preimenovan v Trg maršala Tita, kasneje v 80. letih pa v Trg bratov Mravljakov, kar je ostalo nespremenjeno tudi po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Trg je bil poimenovan po bratih Mravljak iz Šoštanja: dr. Dušan (1914–1943) in Božo Mravljak (1917–1942). Dušan je bil zdravnik, partizan in je leta 1943 padel v Pohorskem bataljonu. Brat Božo je bil predvojni član KPS, partizan in je bil ustreljen kot talec leta 1942. Danes ima Trg bratov Mravljakov zaradi preštevilčenja 16 hišnih števil. Občinska stavba št. 9 (prej št. 7), ki ji sledimo skozi čas, je imela to vlogo vse do petdesetih let (1955), ko je bil sedež občine prestavljen v novo stavbo (hišna št. 12), ki je bila zgrajena v gornjem delu Trga svobode. Stavba stare občinske stavbe (hišna št. 9) v Trgu bratov Mravljakov je bila leta 1985 po odloku o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov v občini Velenje razglašena za kulturni oziroma zgodovinski spomenik. Leta 1974 je Društvo upokojencev Šoštanj postalo imetnik pravice uporabe nekdanje občinske stavbe št. 9. Marijin kip, postavljen sredi trga leta 1892, je zaznamoval njegovo podobo vse do leta 1952, ko je bil po 60-ih letih odstranjen. Po 38-ih letih (1990) je bil kip v trgu ponovno postavljen, vendar v njem zaradi umaknjenosti proti robu trga in orientacije proti severozahodu nima več prvotne osrednje funkcije.

Prešernov trg - Trg svobode

Na Prešernovem trgu je prišlo po drugi

svetovni vojni do večjih sprememb, porušenih je bilo več manjših hiš (št. 15, 13, 12) in gospodarskih poslopij v zgornjem zahodnem delu, kjer je bila leta 1955 zgrajena nova stavba občine in razširjena Aškerčeva cesta. Po preimenovanju ulic in trgov (1953) je bil dotedanji Prešernov trg preimenovan v Trg svobode, v katerem je bilo 10 hišnih števil. Po preureditvi trga je bil vanj postavljen spomenik padlim borcem in žrtvam okupatorjevega nasilja iz Šoštanja in okolice v času druge svetovne vojne. Spomenik je bil sprva izveden v belem, po preureditvi pa v črnem marmorju. Pomembnejše stavbe v trgu so: Dom sindikatov, stavba občine (1955), stavba Konzumnega društva za Slovenijo, zgrajena leta 1925 (kasneje Kovinotehna), ki je bila porušena leta 2009. V spodnjem delu trga je bila leta 1969 zgrajena betonsko opečna stavba trgovine Merx (danes Mercator) na mestu prvega gasilskega doma Prostovoljnega gasilskega društva Šoštanj (prej Freiwillige Feuerwehr Schönstein, 1879), ki je dobilo novo stavbo pri novem mostu proti TEŠ.

Vodnikov trg - Prešernov trg

Vodnikov trg je bil leta 1953 preimenovan v Prešernov trg, v katerem je bilo 10 hišnih števil, kar velja vse do danes. V 80-ih letih je bilo porušenih več hiš, ki so jih nadomestile visoke stanovanjske stavbe – bloki, ki s svojo pojavo kazijo mestno jedro in omejujejo mestno veduto. Vodnikovo ime pa se je v Šoštanju vendarle ohranilo kot Vodnikova cesta (prej Mihaela Vošnjaka cesta) z eno hišno številko. Cesta povezuje Tekavčevo cesto in cesto Matije Gubca. Leta 2013 je imela Vodnikova cesta 3 hišne številke.

Šoštanjske ulice

Pri preimenovanju ulic in trgov leta 1953 je bil deloma ohranjen nabor geografskih imen, kot so Koroška cesta, Goriška cesta (prej Medvedova), Metleče, Primorska cesta, Korotanska cesta, ki je bila kasneje preimenovana v Tekavčevo cesto in Tovarniška cesta ter Nova cesta, ki sta obdržali svoje poimenovanje vse do danes. Za preimenovanje so bila uporabljena tudi imena znanih Slovencev iz preteklosti s področja kulture. Taki primeri so Aškerčeva cesta, Cankarjeva cesta, Levstikova cesta, ki so obdržale poimenovanje. Novo poimenovanje pa so predstavljale Gregorčičeva cesta, Prešernov trg,

Vodnikova cesta. Gregorčičeva cesta (prej Mussijeva pot) je bila poimenovana po Simonu Gregorčiču (1844–1906), ki je bil duhovnik in pesnik. Danes ima ulica dve hišni številki.

Po pripadnikih partizanskega gibanja, ki niso bili iz Šoštanja, so bile poimenovane Heroja Rozmana naselje, Ulica Lole Ribarja, Heroja Gašperja cesta, Heroja Tomšiča naselje, Šlandrova pot in Heroja Šerčerja naselje. Heroja Rozmana naselje (prej Gorice) je bilo poimenovano po Francu Rozmanu–Stanetu (1912–1944), ki je bil slovenski španski borec, partizan, general in narodni heroj. Cesta vodi od križišča pri Plamenici proti Goricam mimo Ježovnika. Ulica Lole Ribarja (prej Kolodvorska cesta) je bila poimenovana po Ivu Lola Ribarju (1916–1943), ki je bil politik, komunist in narodni heroj. Ulica je segala od križišča pri Kajuhovem domu do reke Pake, na kateri je bil na začetku 50. let zgrajen most, zato je bila ulica podaljšana vse do Termoelektrarne Šoštanj. Ulica ima danes 11 hišnih številk. Heroja Gašperja cesta (prej Masarykova) vodi od križišča Koroške ceste do Metleč proti Topolšici in ima 17 hišnih številk. Heroja Tomšiča naselje (prej Prode), ki je imelo leta 1953 tri hišne številke, je bilo poimenovano po Tonetu Tomšiču–Gašparju (1910–1942). Danes tega poimenovanja v Šoštanju ne najdemo več. Ob izgradnji Kulturnega doma (1974) z Glasbeno šolo in Zdravstvenega doma z lekarno leta 1960 je na tem področju nastal nov Lampretov trg, ki ima danes 4 hišne številke. Trg je dobil poimenovanje po šoštanjskemu rojaku, duhovniku Jožetu Lampretu (1903–1969). Del tega področja, nekdanje imenovano Sejmišče, je bil tudi znani šoštanjski bazen (cesta Lola Ribarja), zgrajen leta 1964. Zaradi dotrajanosti in novih gospodarskih namenov ga je leta 2009 nadomestil nakupovalni center. Šlandrova pot (prej Strma pot) je bila poimenovana po Slavku Šlandru–Alešu (1909–1941), ki je bil predvojni član KPJ in ustreljen kot talec leta 1941 v Mariboru. Danes ima Šlandrova pot 8 hišnih številk. Heroja Šerčerja naselje (prej Tičnica) je bilo poimenovano po Ljubu Šerčerju (1915–1941). Poimenovanje je bilo spremenjeno in danes ima Cesta Ljuba Šerčerja 9 hišnih številk.

Preimenovani sta bili še Cerkevna pot v Partizanska pot in Grajska cesta v Cesta talcev. Ob Cesti talcev stoji spomenik talcem, ki so bili ustreljeni po napadu na Šoštanj, 10. oktobra 1941. Cesta vodi od gornjega dela Trga bratov Mravljakov proti Lokovici, mimo Graščine do Križnika. Cesta talcev ima danes 25 hišnih številk. Kajuhova cesta (prej dr. Josipa Vošnjaka cesta) je bila poimenovana po šoštanjskemu rojaku

Karlu Destovniku-Kajuhu (1922–1944), ki je bil študent, pesnik in partizan. Kajuhova cesta ima danes 29 hišnih številk. Matija Gubca cesta (prej Kocenova cesta) bila poimenovana po simbolu kmečkih uporov Matiji Gubcu. Cesta vodi od Plamenice (bivša Strojnikova žaga) do Koroške ceste. Kasneje preimenovana Cesta Matije Gubca ima danes 14 hišnih številk.

Po slovenskih pokrajinah so bile leta 1953 poimenovane tri ceste. Koroška cesta je speljana proti severu skozi Lajše do Zavodenj, čez prelaz Šentvid v Črno na Koroškem. Koroška cesta ima danes 56 hišnih številk. Primorska cesta, ki pelje proti zahodu skozi sotesko Penk v Savinjsko dolino, ima danes 23 hišnih številk. Obe cesti sta obdržali staro poimenovanje. Korotanska cesta (prej Sokolska cesta) je bila poimenovana po Korotanu. Nekaj let kasneje je bila preimenovana v Tekavčeva cesta. Poimenovana je bila po družini Tekavc: Jože, Jožefa, Marica, Jože–Pumi, ki so padli kot partizanski borci v letih 1942–1943. Družina Tekavc je živela na Tekavčevi cesti, ki ima danes 17 hišnih številk.

In danes?

Danes je poimenovanje ulic in trgov z nekaj manjšimi spremembami praktično enako kot po preimenovanju leta 1953. Spremembe so opazne kot jezikovno drugačen zapis: Ulica Lole Ribarja v Cesta Lole Ribarja, Matije Gubca cesta v Cesta Matije Gubca, Heroja Gašperja cesta v Cesta heroja Gašperja. Preimenovani sta bili dve naselji: Heroja Rozmana naselje v Cesta heroja Rozmana, Heroja Šerčerja naselje v Cesta heroja Šerčerja. Povsem je bilo spremenjeno poimenovanje Trg maršala Tita v Trg bratov Mravljakov, Heroja Tomšiča naselje v Trg Jožeta Lampreta, Korotanska pa je bila spremenjena v Tekavčeva cesto. Obrežje je bilo nekdanje področje, kjer je danes Termoelektrarna Šoštanj, ki pa je po izgradnji mostu čez Pako dobila na podaljšani ulici Lole Ribarja hišno št. 18 (nekaj hiš je bilo do danes odstranjenih). Z Goric je bilo od srede 80. let prejšnjega stoletja (1975) zaradi intenzivnega delovanja Rudnika lignita Velenje odstranjeno večje število hiš, farna cerkev sv. Mihaela, župnišče, kaplanija in Kulturni dom (prej Slomškov dom). Nova ulica danes nima več hišnih številk. Zmanjšalo se je tudi število hiš na Cankarjevi cesti.

Poimenovanje leta 1930		Preimenovanje leta 1953		Poimenovanje 2013	
Ulica/trg	Št. hiš	Ulica/trg	Ulica/trg	Št. hiš	Št. hiš
1	Aškerčeva cesta	28	Aškerčeva cesta	Aškerčeva cesta	32
2	Cankarjeva cesta	15	Cankarjeva cesta	Cankarjeva cesta	25
3	Cerkvena pot	8	Partizanska pot	Partizanska pot	16
4	Grajska cesta	11	Cesta talcev	Cesta talcev	25
5	Na Goricah	6	Heroja Rozmana naselje	Cesta heroja Rozmana	6
6	Grad	1	-	-	-
7	Kolodvorska cesta	4	Ulica Lole Ribarja	Cesta Lole Ribarja	11
8	Koroška cesta	30	Koroška cesta	Koroška cesta	56
9	Kocenova cesta	9	Matije Gubca cesta	Cesta Matije Gubca	14
10	Kralja Petra trg/Glavni trg	14	Trg maršala Tita	Trg bratov Mravljakov	16
11	Levstikova cesta	10	Levstikova cesta	Levstikova cesta	18
12	Massarykova cesta	11	Heroja Gašperja cesta	Cesta heroja Gašperja	17
13	Medvedova cesta	11	Goriška cesta	Goriška cesta	9
14	Musijeva pot	3	Gregorčičeva cesta	Gregorčičeva cesta	2
15	Metleče naselje	13	Metleče	Metleče	79
16	Nova ulica	4	Nova ulica	-	-
17	Na Prodeh	3	Heroja Tomšiča naselje	Trg Jožeta Lampreta	4
18	Primorska cesta	6	Primorska cesta	Primorska cesta	23
19	Prešernov trg	13	Trg svobode	Trg svobode	10
20	Sokolska cesta	11	Korotanska/Tekavčeva	Tekavčeva cesta	17
21	Strma pot naselje	6	Šlandrova pot	Šlandrova pot	8
22	Vodnikov trg/ul	7	Prešernov trg	Prešernov trg	10
23	Miha Vošnjaka cesta	2	Vodnikova cesta	Vodnikova cesta	3
24	dr. Josipa Vošnjaka cesta	17	Kajuhova cesta	Kajuhova cesta	29
25	Tovarniška pot	4	Tovarniška pot	Tovarniška pot	14
26	Tičnica	10	Heroja Šerčerja naselje	Cesta heroja Šerčerja	9
27	Slomškov trg	1	-	-	-
28	Obrežje	-	-	-	-
SKUPAJ		258			453

Sklep

Poznati mesto pomeni spoznati njegov značaj, ki ga zaznavamo skozi njegove ulice in trge, parke in poti, vodne in zelene površine. Pozorno opazovanje odkriva spremembe s katerimi je bil življenjski vsakdan Šoštanjčanov moderniziran tudi z morda manj opaznimi, pa vendarle potrebnimi hišnimi števkami. Z industrializacijo se je močno povečalo število hiš, povečalo pa se je tudi število prebivalstva. Od prvega številčenja hiš, ki se je obdržalo vse do začetka tridesetih let 20. stoletja, je mesto dobilo ulice in trge, poti in v kasnejši dobi tudi manjši park. Modernizacijo pa je zaustavil čas druge svetovne vojne, po vojni pa močan industrijski razvoj vzhodnega dela Šaleške doline. Ob prvem poimenovanju ulic in trgov odkrijemo stara poimenovanja, osebnosti iz zgodovine, slovenske kulture itn. V času druge svetovne vojne je nemški okupator, v skladu z raznarodovalnimi nameni, močno posegel na to področje. Preimenovana ali ponemčena so bila vsa imena ulic in trgov. Kasnejša povojna preimenovanja pa so v veliki meri sledila novi družbeni stvarnosti, v veliki meri so bila uporabljena imena iz NOB. Primerjava seznamov ulic in števila hišnih števk kaže na to, da se od prvotnega poimenovanja leta 1930 število ulic ni

povečalo, po drugi strani pa se je število hišnih števk na nekaterih območjih mesta močno zmanjšalo. V zadnjem času se število novih hiš povečuje na nekaterih nepozidanih mestnih površinah, vendar je to manj opazno ob povečanju okoliških naselij. Ta pojav priča o zastoju širitve mesta v primerjavi z drugimi okolji, za kar je bilo v preteklosti več razlogov: sprememba državne strukture in skoraj hkratno preimenovanje ulic in trgov ter selitev sedeža občine.

V Šaleški dolini je izjemno pomemben tudi gospodarski dejavnik: pospešena industrializacija, izkoriščanje premoga in širjenje degradacije prostora ter posledično nezmožnost gradnje na širšem pridobivalnem območju itn. Vse to je imelo za posledico migracije, to je bil sprva proces dnevnih migracij k delovnemu mestu, kasneje pa je prišlo do končne izselitve. Vendar je izseljevanje realno zajemalo veliko večje območje od obravnavanega v pričujoči razpravi. Gre za velik del Šoštanja, naselja Družmirje, Preloge, del Gaberk, ki so v občini Šoštanj doživela izjemno degradacijo okolja in končno izselitev prebivalstva. Obravnava tega širšega območja prav

gotovo presega okvir te razprave in predstavlja izziv za prihodnost. Kljub negativnim trendom in stagnaciji pa v zadnjih desetletjih Šoštanj počasi vendarle dobiva podobo mesta, ki pa ga danes ne zaznamuje usnjarstvo ampak energetika in drugi gospodarski dejavniki Šaleške doline. Od osamosvojitve leta 1991 in vnovične ustanovitve občine Šoštanj leta 1995 je spričo nove družbene stvarnosti vendarle prišlo do pobud za preimenovanje ulic in trgov v Šoštanju, vendar pa iz različnih razlogov niso bile uspešne.

Za spremembe je vsekakor potrebna določena časovna distanca, še bolj pogum in odločnost, predvsem pa zavedanje, da zrel narod iz svoje srede zmora poiskati tiste znamenite posameznike, katerih delovanje je v skupno dobro pozitivno spreminjalo življenje Šoštanjčanov ali tiste, ki so ponesli ime Šoštanja v svet ali pa tiste, ki zaradi modrosti ostajajo v kolektivnem spominu naroda. Naš dober odnos do teh posameznikov ali dogodkov se bo s tem odrazil tudi v vrednotah, ki jih posredujemo zanamcem ali zgolj vsakdanjim in naključnim obiskovalcem našega mesta.

MESTNA KNJIŽNICA ŠOŠTANJ – NOVEMBER 2017**KNJIŽNI SEJEM****ponedeljek, 6. 11. 2017, od 10.00 do 18.00**

Za vse ljubitelje starih knjig, sejem rabljenih knjig, prvi ponedeljek v mesecu. Da knjige ne bi romale na odpad, jim skušamo najti na sejmu nov dom, tako ohranimo dostojanstvo starim odsluženim knjigam, ki še vedno nosijo v sebi sporočilo za vsakogar, ki si bo vzel čas zanjo in njene porumenele liste. Poleg podarjenih knjig prodajamo tudi knjige, ki so odslužile svojo nalogo v naši knjižnici, z namenom, da najdejo pot med ljudi in tako polepšajo dan strastnim bralcem in zbirateljem. Knjige se prodajajo po simbolični ceni 1 €.

RAZSTAVA**Ti pa imaš krompir!
november 2017**

Na videz neugleden gomolj, imenovan krompir, je potreboval precej časa, da je zavzel prostor na naši mizi. Ko pa je osvojil mizo, je počasi začel prehajati tudi v naša srca in v literaturo. Na temo krompirja so, poleg receptov in napotkov za vzgajanje, zapisane zgodbe, romani, uganke, pesmi, pregovori ... Še večkrat pa se, kot naš vsakodnevni spremljevalec, zapiše v literaturi v »stranski vlogi«. Vabljeni na ogled razstave, ki bo poskušala približati krompir še na drug način, ne le na krožniku! Čeprav gredo vse velike ljubezni tudi preko želodca ... Razstavo pripravlja Stanka Ledinek.

URE PRAVLJIC**Ob četrtek, od 17.00 do 17.45, v Mestni knjižnici Šoštanj. Namenjeno otrokom od 3. leta dalje.****PLES ČAROVNIC, BUČ IN DUHOV****četrtek, 2. november, ob 17.00 uri**

Si upaš v knjižnico priti oblečen v čarovnico, duhca, netopirja ali bučo? Tudi če si ne upaš, se dobimo v knjižnici, kjer bomo plesali, ustvarjali čarovniški klobuk in se zabavali. Delavnica je namenjena otrokom od 3. leta dalje. Otroke, ki potrebujejo pomoč pri izdelovanju, naj spremlja starejša oseba. Delavnico vodi Maja Praprotnik.

PRAVLJIČNA MEDITACIJA ZA OTROKE Z JANJO IN MEDVEDKOM TAPKOM**četrtek, 9. november, ob 17. uri**

Sproščanje s pravljico in meditacijo in tapkanje pri katerem se bodo otroci »polnili« s pozitivno in ustvarjalno energijo. Otroci se zelo hitro odzovejo na tapkanje, kadar pri tapkanju uporabim medvedka ali kako drugo igračko. Na ta način otroci prenesejo vse svoje težave na igračko in se lažje znebijo težav, ki jih imajo. Otroci naj s seboj prinesejo igračo, medvedka, punčko... Primerno za otroke od 3. leta dalje v spremstvu staršev.

PRAVLJIČNA JOGA**četrtek, 16. november, ob 17.00 uri**

Pravljica joga je namenjena otrokom od 3. leta dalje. Ob poslušanju zgodbe bomo otroke popeljali v svet jogijskih položajev (asan). Postalci bodo lahko hrabri junaki, pogumni levi, zviti krokodili, lahkotni vetrovi ali pa prikupni kraljeviči in princeske. Izvajata Nina Čas in Marjetka Blatnik.

BOŽIČEK ZA EN DAN ALI MAJHNA ŠKATLA ZA VELIK NASMEH**Od 13. 11. 2017 do 4. 12. 2017, Knjižnice Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki**

Postani Božiček in obdari otroka! Izdelaj majhno škatlo za VELIK nasmeh. Kaj še čakaš? Akcija... Poišči staro škatlo za čevlje... okrasijo jo... napolni z darili... in odnesi na zbirno mesto v Knjižnico Velenje, Šoštanj ali Šmartno ob Paki.

KDAJ IN ZAKAJ UPORABLJATI MAGNEZIJEVO OLJE**torek, 7. november ob 18.30 uri**

Magnezijevo olje zaradi njegovih učinkovin poimenujemo tudi "antistresni" mineral. Sprošča in blagodejno vpliva na naše počutje, umirja živčni sistem, sprošča mišice in odpravlja krče. Jemanje nekaterih zdravil zmanjša absorpcijo, zato je po 50. letu starosti potreben večji vnos magnezija, ki je tudi ključen mineral za delovanje mišic, vključno z srčno, pomemben je tudi za močne kosti in zobe. Predavanje in predstavitev olja organizira DBO Šaleške doline

JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA – DEŽELA VELIKIH NASPROTIJ (potopis)**torek, 14. november, ob 18.30 uri**

Južnoafriška republika leži na stičišču dveh oceanov, ki vsak po svoje oblikujeta okolje. Kulturno in biotsko je izjemno bogata. Ima barvito civilizacijsko preteklost in trenutno kar 11 uradnih jezikov. Je dežela blišča in bede, kjer je svoboda del globokega zavedanja pomena te besede. Zgodovinski trenutek je bilo slovo Nelsona Mandele, ki je dal Afriki enakopravnost, pravičnosti v družbi pa še ni videti. JAR ostaja dežela številnih priložnosti in tudi novodobnih pasti. Tokrat bo naš gost Dejan Pevčević.

OTVORITEV FOTOGRAFSKE RAZSTAVE ALEKSANDRA KAVČNIKA: POD OBLAKOM DIMA**torek, 28. november ob 18.30 uri**

Aleksander Kavčnik, Šoštanjčan, rudar, hobi fotograf. S fotografijo se ukvarja že dolga leta. Je samouk, ki je ugotovil, da vaja dela mojstra in to izkoristil sebi v prid. Dejal je: »Fotografijo dojemam kot umetnost in v vsak posnet motiv skušam dodati tisto nekaj več.« Razstava bo na ogled v decembru 2017 in januarju 2018.

GLASBA BRIŠE MEJE... IN LETA Stefka Koželjnik in Jesensko cvetje

Štefko Koželjnik sem spoznala na šoštanjski Petrolovi črpalki. Pa ne danes ali včeraj. Dosti let nazaj je to bilo, takrat, ko je bila črpalka še sredi Šoštanja, naproti Movhove slaščičarne in delikatese ter mesnice. Ja, v tistih časih, ko smo »tankali« iz dveh (mogoče treh) rezervoarjev in je po Šoštanju krožilo, da je bencin na tej »pumpi« zanič, ker je blizu Paka in je baje zmešan z vodo. Malo za šalo.

Tudi o Štefki Koželjnik je krožila vest, da ni samo prodajalka bencina, ampak, da je tudi pevka in glasbenica. No, niso rekli tako, rekli so, da »špila pa poje«. To so bili časi, ko narodno zabavnih ansamblov ni bilo na vsakem vogalu (nič hudega ni mišljeno s tem, saj sta bili tudi kruha samo dve vrsti) in je bilo nekaj posebnega, da dela na pumpi v Šoštanju gospa (tovarišica), ki poje, igra in nastopa. Priznam, da je nisem slišala igrati in peti, a bila je v časopisu in ko sem jo srečevala na črpalki je bila polna energije, nasmejana in vedno pripravljena na pogovor. Zadnjič pa sem ob srečanju prav z veseljem ugotovila, da je njena glasbena kariera, kljub lepim 80. letom z malo drobiža, še vedno živa in aktualna. Beseda je dala besedo in pogovor, ki se je razvil se je stežka končal,

ker se je pač moral in ker bi drugače po Štefkinih ugotovitvah lahko govorili cel teden. Pa tudi to ne bi bilo nič narobe. Kajti srečanja take vrste popestrijo življenje.

Štefka Koželjnik je bila rojena kot Oštirjeva v Šaleku, trdna kmetija je bila, tam kjer zdaj stoji Interspar in (kakšna ironija) bencinska črpalka. Njive so bile na ravnem, vse obdelane, gojili so sadje, cele prikolice so ga prodajali. Pa je prišel višji interes in so jih morali prodati. Mnogo let je že minilo, a Štefka še vedno pravi, »ko bi še imeli tiste njive«. Ko sta z možem gradila, sta morala zemljo kupiti. A vseeno je hiša zrasla, pridnega moža je imela, še vedno je v njenem srcu. Zato je, ko je postala vdova ostala sama in življenje posvetila delu, trem otrokom in seveda glasbi. Imela je izobrazbo, dvoletno kmetijsko šolo v Velenju, a ker je dobila zaposlitev na Petrolu, mu je ostala zvesta vseh 35 let. V glavnem je delala v Velenju, nekaj let je bila tudi v Šoštanju. Po upokojitvi se je posvetila družini, vrtu, na katerem zraste prav vse, kar njene skrbne roke posadijo. In kot rečeno, glasbi.

Ko omeni glasbo, se ji izraz na obrazu še bolj omehča, oči pa prav zažarijo. Pesem je bila doma že pri njih v družini, oče je bil muzikant, 76 ohceti je dal čez, se Štefka spominja. Pa tudi bratje in sestre so imeli glasbo v srcu. Kot majhno deklico jo je vabila soseda, da sta skupaj nastopali v krogu družine, učila jo je nemških tekstov, ki pa jih je žal pozabila. Potem se je pridružila KD Paka in igrala v gledališki skupini. Po dve igri na leto so naštudirali, njene vloge v igrah kot so Divji lovec, Razvalina življenja in druge, so bile med glavnimi. Tudi v KD Konovo, kamor se je potem včlanila je zavzela vidno mesto. Še vedno igra v kakšnih skečih ali manjših vlogah. Poleg gledališča jo ves čas spremlja glasba. Kot rečeno, najprej ansambel Gorski cvet, nato Labod. Najprej trio, potem razširjena postava. Na Graški gori je nastopala desetkrat, tudi med začetniki festivala Graška Gora poje in igra. Vzporedno ali pa kmalu zatem pa v vokalnem sestavu Jesensko cvetje. Po naključju, zaradi nastopa ob prazniku, se je sestav, ki je bil kasneje obogaten s citrarjem »prijek« in ohranil svoje poslanstvo. Prepevanje ljudskih pesmi, takih, ki jih ne slišiš več. Še sreča, da so izdale CD plošček, resnično je pomembno, da ostane zvočni zapis. Na podoben način so se rodila tudi Goriška dekleta, sestav žena, ki jih je učila besedil in petja in z njimi nastopala na veliko prireditvah, otvoritvah in tudi pred predsednikom Danilom Tuerkom. To, da jo

je slišati v šmarški cerkvi, med mašami pa je tako splošno znano.

Vendar ni samo vokalistka. Igra kitaro in piše besedila. Pravzaprav sva se v pogovor ujeli zaradi njih. Zaradi mnogih tekstov, ki jih ima skrbno zapisane v zvezkih. Med teksti so taki z naslovi: Naš rodni kraj, Zvestoba, Gora Jurišev, Rudarjeva usoda, Petrolova himna. Teksti so deloma šaljivi, mestoma pa izhajajo iz grenke osebne izkušnje. Pisala je že pred letom 1980, ko pa ji je leta 1984 umrl mož je veliko verzov posvetila njemu. Z njimi se je tolažila, z njimi mu je sporočala, da ga pogreša. Nekaj besedil je nastalo tudi na izletih in popotovanjih. »Uh, celo Evropo sem prekrižarila,« pove in da gre čez štirinajst dni v Belgijo, na obisk k najstarejši hčerki. In to

Za pokušino ena njenih, ki je tudi uglasbena.

NAŠ ROJSTNI KRAJ

Od Šoštanja proti Šentvidu
se cesta dviguje lahko
po precej gostih ovinkih
se pride v Zavodnjo.

Pred mnogimi, davnimi časi
grad Žamberk bohotil se je
a zdaj ni gradu ne graščaka
ostalo je le še ime.

Sovražnik prišel je v deželo
prizanesel tud tebe ni nikdo,
velike so bile tu žrtve
so padle za svobodo.

Zdaj vas je vsa obnovljena
pogorišča odstranjena so
povsod je zelenje in cvetje
prekrilo »Zavonsko« zemljo.

Ob gričku Žamberškem se cerkev
dviguje visoko v nebo
krog nje pa so hišice nove
jih rožce krasijo lepo.

Kmetijstvo se tu je razvilo
vsak kmetič že traktor ima
v hlevu pa dosti živine
bogata je Zavodnja.

Oj Zavodnja, Zavodnja, lepa
prekrasna zares si ti.
Kdor koli te enkrat obišče
spet k tebi se vrnit želi.

ne prvič, otroci so ji za 80. rojstni dan kupili letalsko karto in je prijatelje skrbelo, če gre kar sama na dolgo pot. »Zakaj pa ne?« jim je odgovorila, jezik znam, na letalo pa tudi.« Koliko tekstov ima uglasbenih (v glavnem jih je uglasbila sama) niti ne ve. Nekaj jih ima v rednem repertoarju vokalne zasedbe Jesensko cvetje, a kot rečeno, je njihov program namenjen bolj ljudskemu izročilu.

Njena glasba nima not, saj dela na način, da osebno nauči pevce in godce. Rada se podruži, rada ima ljudi in zato ji avto pomeni svobodo. Pri osemdesetih se je sama pobrigala in ponovno naredila izpit za avto, varna vožnja je pomembna zanjo in za ostale na cesti. Glede na povedano jo seveda vzpodbudim, da bi svoje zanimivo življenje tudi zapisala, zakaj ne, misli in prsti ji tečejo

v pravo smer. Pa zamahne z roko, da še ni čas zato. Zdaj ima še hišo, družino, vrt in rože. In seveda vnučke in pravnuka, katerim namenja svojo ljubezen. Tu se ji spet zatrese glas, ljubezen do njih je neizmerna, mladost okoli nje pa jo poživlja in jo motivira, da gleda naprej, samo naprej.

Milojka B. Komprij

PRAZNIK LUČI IN SPOMIN NA NEKDAJ SREČNE LJUDI

Začetki praznika luči segajo v leto 1997, ko so Šoštanjčani prvič ter še dve leti zapored enako, ročno izdelovali male plavajoče svečke v jajčne lupine in jih polagali na vodno gladino Šoštanjskega jezera. Po nekajletnem premoru so najvztrajnejši to tradicijo znova obudili.

Tako so združeni ljudje dobre volje, Valentin Heindl z ženo, Ljubica Donko s Šolo zdravja-skupina Šoštanj, Kajetan Čop z Zavodom za kulturo Šoštanj ter nekateri marljivi člani Turistično lepševalnega društva Šoštanj v sodelovanju z domačimi gasilci spet prižigali male lučke in jih s posebnim pripomočkom po sedem hkrati »splavljali« na gladino Šoštanjskega oz. Družmirskega jezera. Deset tisoč in osemdeset je bilo lučk v jajčnih lupinicah, ki so goreče preplavile dobršen del vode, ko jih je v brezvetrju odnašal vodni tok proti južni obali. V soboto, 23. septembra, na praznik luči, ki bo zdaj spet živel med ljudmi do prihodnjega leta in spominjal na pripoved

o tod živečih ljudeh kneza Tresimirja, po Radojevi legendi o krepostnih naseljenicah in njihovih potomcih, se je zgodil poseben, čarobni večer v Šoštanju.

Tresimir ni kriv za tresenje. Domačine tresse najbolj jeza, da se jim v času ponovnega gospodarskega vzpona države in predvsem vseh ustvarjalnih ljudi, prereka že zdavnaj pridobljene pravice in minimalne bonitete za posledice vplivov na ekološke, okoljevarstvene, kmetijske, krajinske značilnosti. Da je Šoštanj mesto svetlobe, ker tam izdelujejo energijo, ki nam vsem v deželi daje luč in moč, ponosno na svojo zgodovino in simboliko, ni le naključje. Za to našo skupno dobro so bila žrtvovana nekdanja žitna polja, vas in ljudje. Izginili so domovi, ugreznili so se tla, da bi iz nedrij Šaleške doline izplenili gorivno rudo lignit in ksilit – kar že stoletje in več spreminjajo v električno, mehansko energijo, v moč in svetlobo.

Praznovanje moči in luči je torej na simbolični ravni najmanj opominjanje na dejstvo, da s plačilom stroškov za porabljene kilovate in kalorije še zdaleč ni poplačana vloga doline in kraja kjer se vse to dogaja. Ob tem je zganjanje politike in ekonomske, kapitala lačne lobistične, umazane »vojne« proti zaslugam in modernizaciji v tem slovenskem energetskem bazenu, zagotovo krivično. Praznik luči naj bo za vse ljudi, ki dobro, svetlo mislijo opomnik na davno in bližnjo zgodovino na ta svet(l)i kraj. V tem smislu je legenda kulturnika, pesnika Petra Radoje opomin ter simboličen spomin na prekrito in prikrito agonijo kraja in ljudi. Prav je, da zdaj vsako leto zaplava tisoče in tisoče svečic po jezeru nad potopljeno vasico Družmirje. Ljudem, ki to svetlobo, podobo in mit ohranjajo na romantičen način, gre več kot le zahvala za idejo in prostovoljsko delo.

Jože Miklavc

Kar so posejali, to bodo otroci staršev želi v bukvah spominov. Foto: Jože Miklavc

*Usem bralkam in bralcem
čestitamo ob Dnevu reformacije.*

Zavod za kulturo Šoštanj

